

Österrikisk-ungerska riket

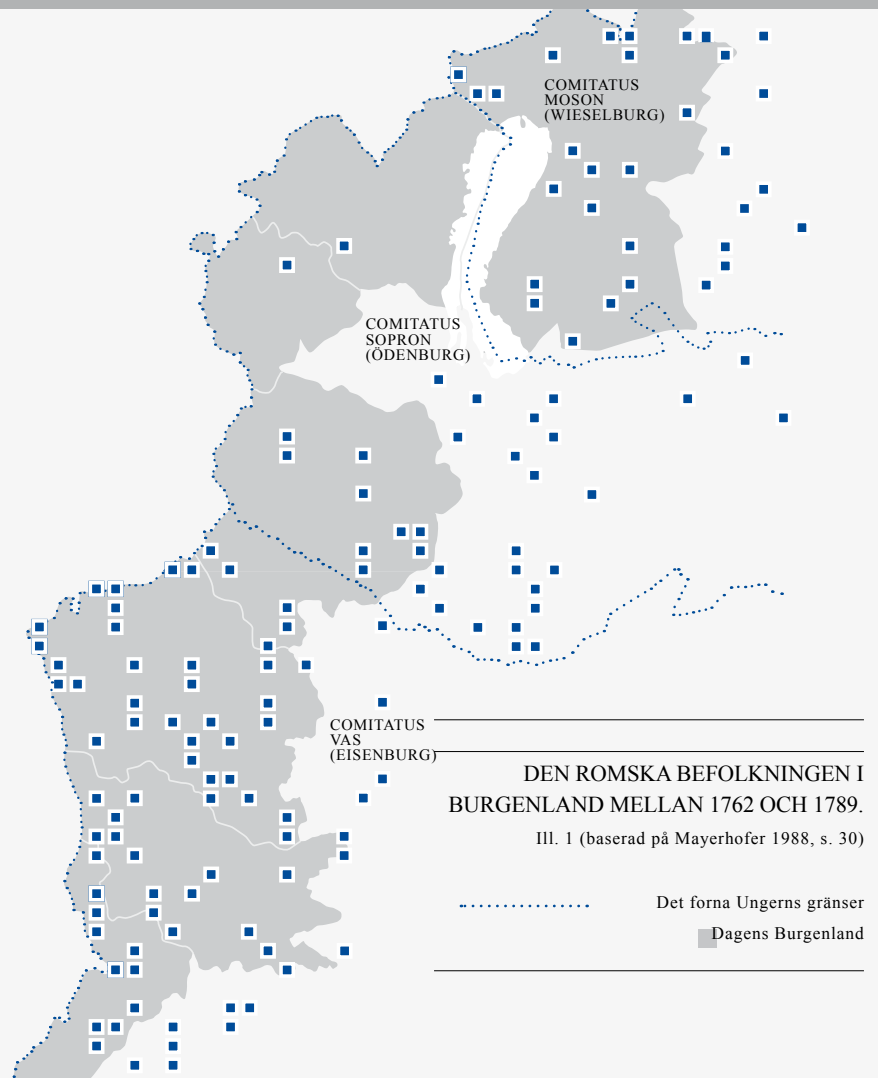
sammanställt av
redaktörerna

Ett nytt system: assimilering | Maria Teresias fyra förordningar | Föga framgång | Misslyckade försök i Spanien och Tyskland

➤ Redan på ett tidigt stadium hade människor försökt hindra romerna från att leva på sitt sätt. Men det var upplysningstidens härskare som i större skala drev igenom en assimileringspolitik in i majoritetssamhället. I synnerhet kejsarinnan Maria Teresia och hennes son Josef II arbetade för att assimilera romerna och få dem att bosätta sig. I stället för fysiskt våld användes nya grymma sätt att omvandla de okontrollerbara och för staten föga lönande "zigenarna" till bofasta, lönsamma undersåtar: man gav romerna mark, förbjöd dem att tala romani chib och att gifta sig bland sina egna, man registrerade dem och slutligen omhändertog man deras barn. Dessa åtgärder var dock bara framgångsrika i västra Ungern, dagens österrikiska Burgenland och i angränsande områden. I rikets övriga områden misslyckades härskarnas assimileringspolitik. Man lyckades inte heller i Spanien och Tyskland, där påtryckningar för assimilering också hade ökat.

INLEDNING

Upplysningstidens Österrike kännetecknades av väsentliga förändringar i regenternas "zigenarpolitik". Ställda inför att totalt ha misslyckats med alla försök att bannlysa dem från sina områden, sökte upplysningens regenter från och med den andra hälften av 1700-talet efter nya metoder att lösa "zigenarproblemet". Därför lades ett statligt dekret om assimilering till de system för förvisning och förföljelser av romerna, som idag som fortfarande är i bruk.

Ett nytt system: assimilering

Maria Teresias fyra förordningar

Föga framgång

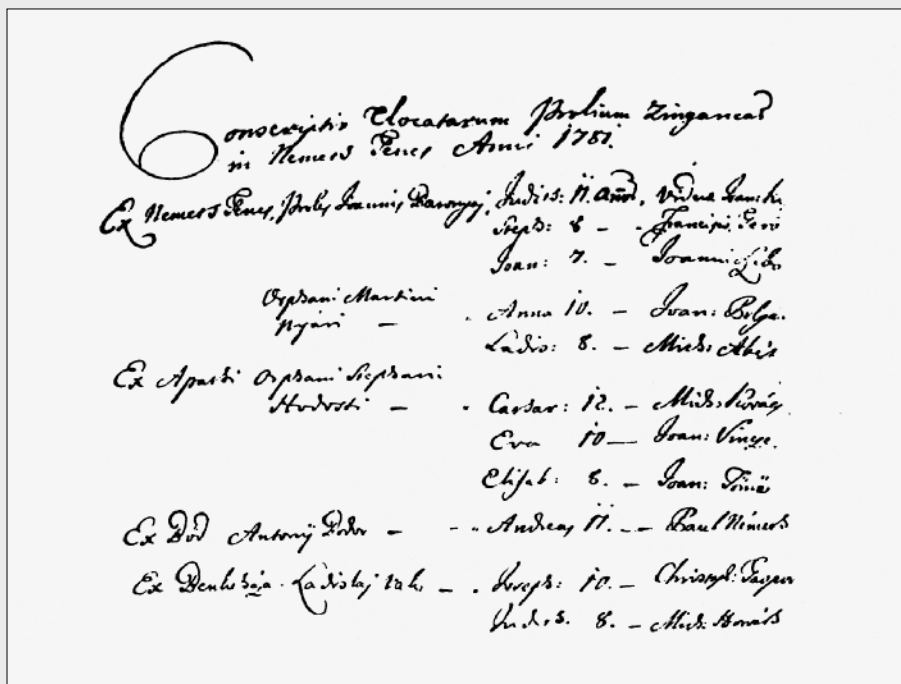
Misslyckade försök i Spanien och Tyskland

III. 2

Maria Teresia, kejsarinna av Österrike-Ungern.

(ur Vacha 1992, s. 295)

III. 3 (Detalj)

Lista över "zigenka" barn som "omplacerats" till Nagygencs under 1782.

(ur Mayerhofer 1988, s. 29)

ETT NYTT SYSTEM: ASSIMILERING

Man vidtog olika åtgärder som tvingade romerna att ge upp sitt levnadssätt för att därigenom bli av med en "okontrollerbar plåga" och för att omvandla så kallade "föga lönnande" delar av befolkningen till "anständiga, lydiga och flitiga människor". Det främsta syftet med åtgärderna var att hindra romerna från att vandra omkring och att få de hittills "kringflackande och rotlösa zigenarna" att slå sig ner. Att tvinga romerna att leva som jordbrukare eller hantverkare menade man skulle, i kombination med att deras kultur förintades, medföra en assimilering.

MARIA TERESIAS FYRA FÖRORDNINGAR

Maria Teresia, kejsarinna av Österrike-Ungern, blev med sin assimileringss-

De grundläggande skälen bakom genomförandet av assimileringen under den här perioden var med all säkerhet den centraliserade statens strävan att kontrollera sina undersåtar och införliva romerna i det ekonomiska systemet. De religiösa övertygelserna hos några regenter spelade dock också en roll. De såg det som en hedersvärd plikt att "civilisera zigenarna" genom att "ombilda" dem till "goda kristna".

Assimileringspolitiken under denna period grundades på upplysningstidens syn på människan: den enskilda människan sågs som någon "i stånd att lära sig och förbättra sig". Samtidigt vilade åtgärderna för assimilering av romerna på antagandet att deras kultur i princip var underlägsen. Förintelsen av

"zigenarna" ersattes av en ödeläggelse av deras kultur och traditionella levnadssätt. Endast om man jämför med tidigare perioders brutala förföljelser kan man se det här nya sättet att handskas med romerna som ett framsteg. Dessutom var de åtgärder som togs för att "civilisera" romerna i många fall ännu mer brutala och omänskliga, som till exempel omhändertagandet av deras barn.

Man kan finna exempel på mycket tidiga försök från statens sida att assimilera romerna i Spanien. Så tidigt som 1619 ville myndigheterna tvinga de vandrande romerna till att slå sig ner genom att förbjuda romani chib (1633), skilja barn och föräldrar åt och skicka barnen till barnhem och skicka män och kvinnor till olika fattighus (1686, 1725).

politik ett föredöme för många och påverkade många andra regenter. I sin strävan efter att få romerna att slå sig ner som "nya medborgare" eller "nya jordbrukare", utfärdade hon sammanlagt fyra dekret under sin regeringstid

(1740-1780). Med hjälp av dessa förordningar skulle romerna tvingas att ge upp sitt levnadssätt.

Det första dekretet (1758) tvingade "zigenarna" att bosätta sig. För att hindra dem från att leva som nomader

”HANTERINGEN AV ZIGENARE”

Några grundläggande principer i riktlinjerna ”Domiciliatione et Regulatione Zingarorum” (Gällande bosättningen och hanteringen av zigenare), utfärdad den 9 oktober 1783 av kejsare Josef II:

- Romerna tilläts inte längre att sätta upp tält i skogarna, utan skulle manas till att bruka jorden i städernas glesa skogsområden.
- Vojvodernas jurisdiktion ersattes av en högre domares jurisdiktion.
- Romerna tilläts inte att äga hästar i syfte att sälja dem. Livegna fick äga hästar, men endast i arbetssyfte, och kunde inte under några omständigheter använda dem för handel.
- 24 käpprapp föreskrevs som straff för att ha använt sig av det ”zigeniska språket”.
- Samma straff gällde för de som åt kadaver.
- Romerna tilläts inte att gifta sig med varandra.
- ”Jurassores” (lokala domare) skulle varje månad rapportera om romernas levnadssätt.
- Det tillåtna antalet romska musiker begränsades.
- Romska barn skulle från och med 4 års ålder placeras ut i grannstäderna, och detta skulle upprepas minst vartannat år.

III. 4

(utdrag och översättning från Meyerhofer 1988, s. 27f.)

III. 5

Maria Teresias son Josef II

(ur Vacha 1992, s. 322)

förvägrades de rätten att äga häst och vagn. Vidare gavs de jord och utsäde och blev skyldiga att betala skatt på skörden precis som de övriga medborgarna. De skulle bygga hus och blev tvungna att be om tillstånd och ange skäl om de ville lämna sina byar.

I det andra dekretet (1786) ersattes uttrycket ”zigani”, som under den här perioden ofta användes om romerna, med uttrycken ”ujpolgár (ungerska för ”ny medborgare”), ”ujparasztok” (”ny jordbrukare”), ”ujmagyar” (”ny ungare”) eller ”ujlakosok” (eller latinets ”neocolonus” för ”ny bosättare”). Det var meningen att romerna skulle ge upp

sitt levnadssätt, tillsammans med sina gamla namn, för att skynda på integreringsprocessen. ”Zigenarpojkar” skulle lära sig ett hantverk eller rekryteras till militären vid sexton års ålder om de ansågs lämpliga.

1767 drog Maria Teresia in vojvodernas rätt att skipa rättvisa inom den egna gruppen och alla ”zigenare” hamnade nu under den lokala jurisdiktionen (det tredje dekretet). Samtidigt beordrades de att registrera sig och utifrån registreringen rekryterade man sedan till militärtjänst.

Det fjärde dekretet, utfärdat 1773, förbjöd giftermål mellan romer.

Med hjälp av bidrag ville man uppmuntra blandäktenskap. Tillstånd för att gifta sig var dock förbundet till ”ett passande levnadssätt och kunskap om den katolska läran”. Eftersom kejsarinnan och hennes rådgivare var av uppfattningen att ”zigenarnas bildning” låg till grund för en framgångsrik bosättning, beordrade hon att alla barn över fem år skulle omhändertaras och överlämnas till ungerska familjer som mot betalning skulle uppfostra dem till goda kristna. Barnen skulle växa upp isolerade från sina föräldrar i skilda regioner, gå i skola och senare lära sig ett hantverk eller bli jordbrukare. [III. 3]

FÖGA FRAMGÅNG

Trots att Maria Teresias efterträdare, Josef II (1780-1790), frigav de romer som levtt i slaveri i Bukovina, fortsatte han den tvångsassimilering som hans mor hade infört. 1783 utfärdades riktlinjerna ”de Domiciliatione et Regu-

latione Zingarorum” som än hårdare framtvängde en assimilering. Det innebar inte bara fler påtvängde regler för romerna, som till exempel tvånget att klä sig som byborna och tala deras språk, utan också hot om stränga straff vid överträdelser. Den som talade ”zigenarspråket” skulle enligt lagen pryglas med 24 rapp. Trots olika sanktioner vid överträdelser var tvångsät-

gärderna som Maria Teresia och Josef II hade infört bara delvis effektiva. De lyckades bara permanent i dagens Burgenland, där romerna faktiskt slog sig ner och fortfarande lever kvar. Ett stort antal romer assimilerades framgångsrikt där: ofta återvände inte barnen till sina föräldrar, utan stannade på sina fosterföräldrars gårdar och lärde sig ett hantverk eller gifte in sig

En reseskildring skriven av en fransk 1800-talsförfattare berättar om det hemska intryck som "stölden" av romska barn gjorde på henne:

"En särskild dag, en hemsk dag för det folket, en dag som de fortfarande minns med fasa, dök soldater upp med vagnar och tog med sig alla barnen från zigenarna, alltifrån de nyavvänjda spädbarnen till de nygifna, fortfarande i bröllopsklädsel. Det går inte att beskri-

va det stackars folkets förtvivlan. Föräldrarna kastade sig på marken framför soldaterna och klängde sig fast vid vagnarna som förde bort deras barn. They were pushed away with sticks and rifle butts, and because they could not follow the wagons which held their most precious

possessions – their little children – many parents immediately committed suicide. Zigans ("zigenarna") kunde inte övertygas om nyttan av den uppoffring de utsatts för."

III. 6

((översatt från Mayerhofer 1988, s. 26)

i en icke-romsk familj. I några städer blev romerna helt assimilerade in i ortsbefolkningen. Processen speglas i att de tidigare mångskiftande familjenamnen försvinner i samband med "zigenarnas" värnplikt.

I övriga områden i riket gjorde romerna motstånd mot statens styrning av deras levnadssätt. De undvek de stränga tvångsåtgärderna och gav sig iväg. Staten saknade under den här perioden de nödvändiga resurserna för att

verkställa bestämmelserna och för att hämta tillbaka de romer som hade flytt. Eftersom militärrekrytering utfördes enligt myndigheternas krav, uppvisade ofta rekryteringslistorna ingen anledning till ingripande. [III. 3, 4, 6]

MISSLYCKADE FÖRSÖK I SPANIEN OCH TYSKLAND

Den liberale spanske kungen Karl III (Carlos Tercero) försökte "civilisera zigenarna" samma år som Josef II (1783). I de 44 punkterna i sin Pragmatica förbjöd han deras kringvandring, deras språk ("el caló"), deras karakteristiska klädsel, och handeln med hästar, tillsammans med andra kringresande yrken. Kungen ville att "Gitanos" skulle bosätta sig på en valfri plats och utöva "ordentliga"

yrken. Dessa åtgärder var dömda att misslyckas eftersom de också förkastades av den övriga befolkningen. Städerna och medborgarna vägrade att ta emot romerna och att anställa dem. "Gitanos" fortsatte att utöva sina kringresande yrken, men nu under svårare och försämrade förhållanden.

I Tyskland vidtogs liknande åtgärder, fast i mindre skala. Några härskare försökte få "zigenarna" att bosätta sig i sina områden, som till exempel greven av Wittgenstein, som lät uppföra "zigenarbosättningen"

Saßmannshausen 1771. Fredrik II av Preussen, en samtida rival till Maria Teresia, grundade 1775 "zigenarbosättningen" Friedrichlohra i ett avlägset område i närheten av Nordhausen med syfte att få sintigrupperna som hade "flackat omkring landet som tiggare och tjuvar" att bosätta sig permanent. Försöket att omvandla sintigruppen till vad staten ansåg var "renliga, ordentliga lydiga och flitiga" människor misslyckades kapitalt. Efter 1830 placerades de vuxna på fattighus och "Martinsstift" i Erfurt (ett kloster) tog hand om barnen.

Bibliografi

Fraser, Angus (1992) *The Gypsies*. Oxford / Cambridge: Blackwell | **Heinschink, Mozes F. / Hemetek, Ursula (red.) (1994)** *Roma. Das unbekannte Volk. Schicksal und Kultur*. Wien: Böhlau | **Mayerhofer, Claudia (1988)** *Dorfzigeuner. Kultur und Geschichte der Burgenland-Roma von der Ersten Republik bis zur Gegenwart*. Wien: Picus | **Rommel, Franz (1993)** *Die Roma Rumäniens. Volk ohne Hinterland*. Wien: Picus | **Vacha, Brigitte (ed.) (1992)** *Die Habsburger. Eine europäische Familiengeschichte*. Graz: Styria | **Vossen, Rüdiger (1983)** *Zigeuner. Roma, Sinti, Gitanos, Gypsies zwischen Verfolgung und Romantisierung*. Frankfurt am Main: Ullstein